FINLANDS SVENSKA BIBLIOTEKSFÖRENINGS MEDLEMSTIDNING
Nr 3/2021

bibban

E-böcker
Möjlighet med begränsningar

SID 14

Hur ersätts författaren för ljudboken?

SID 18

Bokaktuella Quynh Tran: Biblioteket är en fristad

SID 4

FINLANDS SVENSKA BIBLIOTEKSFÖRENING

Innehåll 3/2021

Aktuellt 4–7

Sitraprojektets pilotdel lider mot sitt slut 8

Humorn kryddar Grundvalls böcker 10

Runsorseriens trilogi blev tetralogi 11

E-resursprojektet går in i sin andra fas 12

E-böcker – Möjlighet med begränsningar 14

Eva Frantz: Pappersböckerna slår allt – men hon är även en vän av ljudboken 18

Axiell Media: "Det gäller att finnas där läsarna finns" 20

Ett bra sätt att få användning för våra avskrivna böcker 22

Kolumnen: Biblioteksanvändning, läsning och aktivt medborgarskap 23

Tillbakablick på 2021 24

Världen blir större med FSBF 26

Nykomlingen: Yrsa Neuman 27

Boktips inför julen! 28

Avskedsbrev från Azra 30

Föreningsinfo 31

E-RESURSERNAS PLATS PÅ BIBLIOTEKEN

I en alltmer digitaliserad värld förväntas även biblioteken leverera digitala lösningar. E-böcker har sina möjligheter men även begränsningar. Och hur ser det ut med författarnas ersättning vid lån av e-resurser? Läs vidare på temasidorna 12–21.

BIBLIOTEKEN SOM FORUM FÖR FOLKSTYRET 8

HUMORN KRYDDAR GRUNDVALLS BÖCKER 10

BOKHOLK FÖR AVSKRIVNA BÖCKER PÅ KÖKAR 22

FYYRI FICK FINLANDIA-PRISET I ARKITEKTUR 5

PAPPERSBÖCKERNA SLÅR ALLT – MEN EVA FRANTZ ÄR EN VÄN AV LJUDBOKEN 18

E-materialets möjligheter och utmaningar

JAG HÖR TILL DE som gillar att avskriva. Jag gillar att gallra, få mer rum i hyllorna för nytt material och samtidigt ge kunderna en chans att upptäcka det som redan finns tillgängligt. Samtidigt som vi behöver plats för bibliotekets fysiska material, behöver även tillgången på e-material ses över. I *Bibban* får vi nu och i kommande nummer bl.a. om läsa om tillgång på e-material och det gemensamma e-biblioteket. Att kunna ge kunder ett lockande utbud av e-material är utmanande för biblioteken och att hålla jämna steg med kommersiella e-bokstjänster är en ekonomisk prövning för många bibliotek.

I det här numret av *Bibban* kan vi läsa om e-böckernas möjligheter med begränsningar och hur högskolebiblioteken tacklar e-materialets framfart. Detta nummer av *Bibban* är också det sista tillsammans med vår verksamhetsledare Azra och det första med vår nya chefredaktör Sandra. Vi välkomnar Sandra i gänget och önskar Azra all lycka och framgång med fortsatta utmaningar. Vi ser fram emot ett nytt år med nya möjligheter och en ny verksamhetskoordinator.

Vi vill gärna veta vad du tycker om det vi gör – och det vi inte gör. Är det något speciellt du vill läsa om i *Bibban*? Tipsa om personer som gör bra saker, viktiga initiativ att uppmärksamma, fenomen att belysa. Hör gärna av dig till fsbf@fsbf.fi.

Marina Sandström
FSBF:s ordförande

Bibban
är Finlands svenska biblioteksförenings medlemstidning, som utkommer tre gånger om året. En webbversion av tidningen publiceras på www.fsbf.fi där också tidigare nummer finns att läsa. Kontaktuppgifter till styrelsemedlemmarna finns på sidan 27.

ISSN (tryckta upplagan): 1459-5044
ISSN (webbversionen): 1459-5052

UTGIVARE
Finlands svenska biblioteksförening r.f.

Ansvarig utgivare
Marina Sandström (ordf.)
ordforande@fsbf.fi

Chefredaktör
Sandra Herrmans
fsbf@fsbf.fi

REDAKTIONSRÅD
Azra Arnautovic, Margareta Danielsson, Tobias Larsson, Gun Vestman, Monica Sandström
Layout Heidi Jylhä, Solid Media
Tryckeri Forsberg, Jakobstad

ANNONSER
Vill du annonsera i Bibban?
Hör i så fall av dig till fsbf@fsbf.fi.
Annonspriser:
Helsida (bakpärm) 350 €
Helsida (inlaga) 300 €
Halvsida 200 €, fjärdedelssida 150 €

MATERIAL
Material som skall publiceras i tidningen levereras enklast per e-post till fsbf@fsbf.fi. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera text och bilder före publikation och ansvarar ej för returnering av inskickat material.

Medlemsavgift
Ordinarie medlemmar 25 €
Arbetslösa, pensionärer och föräldralediga 10 €
Studerande: gratis (OBS! Nytt för i år!)
Konto: FI1280001270200513
Referensnummer: 30 050 15
Betalarens namn bör vara samma som medlemmens.

Prenumerationsavgift
Inom Finland 35 €
Utomlands 45 €

Adressändringar
Adressändringar och andra medlemsärenden kan meddelas per e-post till fsbf@fsbf.fi

Webbplats www.fsbf.fi

Pärmbild Azra Arnautovic

Författarsamtal. Quynh Tran och Pär Jonasson diskuterade böcker och skrivande vid ett författarsamtal på Stadsbiblioteket i Jakobstad. Bild: Azra Arnautovic

Biblioteken en fristad för Quynh Tran

Jakobstadsbördige **Quynh Tran** debuterade hösten 2021 med sin roman "Skugga och svalka". Han berättar om sin författarresa i ett författarsamtal med **Pär Jonasson** på Stadsbiblioteket i Jakobstad.

DET ÄR EN MÖRK höstkväll men det lyser i fönstren på stadsbiblioteket i Jakobstad. Det är dags för författarsamtal med den Jakobstadsbördige Quynh Tran, som hösten 2021 debuterat med sin roman *Skugga och svalka*. Tran intervjuas av Pär Jonasson, journalist och reporter, och författarsamtalet drar huset fullt.

– Mina äldre bröder lyssnade en del på rap, mycket svenskspråkigt, Latin Kings och Petter, men också amerikanskt. Det var så jag på nåt sätt insåg att text var intressant. Det är ju mycket text i rap, många ord, svarar Tran på frågan om hur han hittat till skrivandet.

Att bli författare var inte heller helt självklart. Trots att skrivande alltid på ett eller annat sätt funnits i Trans liv sökte han sig först till psykologyrket. Han beslöt ändå för ett par år sedan att söka in till en tvåårig författarutbildning på Biskops Arnö i Sverige, där också *Skugga och svalka* växte fram. Att han skriver fler böcker i framtiden är inte omöjligt.

– Jag vill se på skrivande som något som också är intuitivt, att det inte bara ska handla om att ha bra sittmuskler. Så klart är det viktigt att ge det tid och att man behöver arbeta hårt och så vidare, men jag försöker tänka att det också är nåt annat – intuition eller inspiration eller vad det nu är.

Valde det enkla ordet

I boken *Skugga och svalka* får vi följa med en mamma och hennes söner, deras vardag och deras önskningar.

– Jag ville skriva så lätt som möjligt. Alltså mitt mål var inte att skriva en lättläst bok, men så lätt som just den här boken kunde bli. Att välja det enkla ordet framför det svåra, helt enkelt. Och det är korta kapitel och så. Man kan se det som att man bläddrar igenom en bunt fotografier.

Fotografier spelar en viktig roll i boken. Det är med hjälp av fotografier som karaktärerna försöker förstå sin omvärld; berättarjagets mor Má tyr sig till fotograferandet och berättarjaget själv söker sig till fotoalbumen. Formatet hyllas också av läsarna; en lärare i publiken i Jakobstad berättar att hen använt Trans bok i sin undervisning.

Många i kö. Quynh Trans bok såldes under kvällens författarsamtal och han fick skriva många autografer.

Biblioteket en central plats

Att biblioteket har varit en viktig plats för Tran kommer fram redan i början av författarsamtalet.

– Biblioteket var en trygg plats för mig som barn. Biblioteket erbjöd tillgång till böcker och texter; det var skönt för en person som inte vuxit upp med så mycket litteratur hemma, berättar Tran och påpekar att han i äldre tonåren också använde sig av andra tjänster, till exempel datorerna.

Biblioteket fungerar fortfarande som en fristad för Tran, trots att han inte är en lika aktiv besökare.

– I Sverige stängs en del bibliotek. Det är katastrof. Det hoppas jag verkligen inte att ska hända i Finland.

Azra Arnautovic

Omtalad fasad. Fasaden väcker många olika reaktioner bland biblioteksbesökarna. Foto: Azra Arnautovic och Adriana Knispel.

Fyyri tilldelades Finlandiapriset i arkitektur 2021

Filosof **Esa Saarinen** valde Kyrkslätts huvudbibliotek Fyyri (färdigställt 2020) till mottagare av årets Finlandiapris för arkitektur. Priset delas ut av Finlands Arkitektförbund SAFA och delas ut för åttonde gången.

TRE BYGGNADER VAR nominerade till det ärofyllda priset; utöver Fyyri fanns även Helsingfors nya stadsmiljöhus i Fiskehamnen och den nya kyrkan i Ylivieska på listan.

– Vi är mycket glada och stolta över Finlandiapriset! säger **Jaana Heimo**, tf. biblioteksdirektör på Kyrkslätts bibliotek.

Processen med det nya biblioteksbyggnaden var inte alltid lätt. Motgångar avlöste varandra och budgeten överskreds. Hela byggnadsprojektet fick också en del kritik av kommuninvånarna, men de positiva kommentarerna vägde tyngre.

– Med tanke på det är vi väldigt glada över att det blev ett lyckat projekt trots allt, berättar Heimo.

Enligt Heimo väcker fasaden reaktioner av olika slag. Kontrasten mellan fasaden och innanför ytterväggarna är stor och det är lätt att bli överraskad när man stiger in. Det är därför det är viktigt att våga komma in i byggnaden.

– Nu har vi väldigt många besökare. Publiciteten och ett så stort pris gör att folk är nyfikna och kommer för att titta på Fyyri.

FSBF hade äran att sända vår konferens Finlands svenska biblioteksdagar från Fyyri våren 2021. Om ni inte har möjlighet att fysiskt besöka Fyyri rekommenderar vi att ni tittar på den virtuella rundturen av den uppmärksammade byggnaden. Ni hittar rundturen på vår Youtubekanal, under dag 1, tidstämpel 2:14.

Azra Arnautovic

Många deltagare. 34 000 personer deltog i Read Hour Live-evenemanget. Foto: Ida Kalliosaari.

Nöjd producent. Kampanjen Read Hour nådde också över Finlands gränser.

Read Hour

sträckte sig förbi Finlands gränser

Read Hour, som år 2021 ordnades för tredje gången, lockade många deltagare. Hela 84 bibliotek registrerade sig, 234 skolor deltog i Read Hour Live-evenemanget och över 3000 inlägg delades på sociala medier. "Det gick över förväntningarna" säger **Heidi Enbacka**, producent på Barn- och ungdomsstiftelsen.

READ HOUR, Finlands största läskunnighetskampanj, ordnades i år 1-8.9 och kulminerade under FN:s internationella dag för läskunnighet den 8.9 kl 19 i hela Finlands gemensamma lästimme. Kampanjen spreds också utanför Finlands gränser. Vi har pratat med Heidi Enbacka, producent på Barn- och ungdomsstiftelsen om kampanjens resultat.

Det är första gången som Read Hour firades utanför Finlands gränser. Hur tyckte du att det gick?

Ja, Read Hour spred sig för första gången utanför Finland i år och det gick över våra förväntningar. Tack vare nätverkssamarbete med lokala läsaktörer, bibliotek, kulturinstitut och företag fick kampanjen bra spridning. Speciellt i Sverige och Storbritannien fick Read Hour ett varmt mottagande och där ordnades såväl evenemang på plats som i sociala medier under #ReadHour.

Svensk biblioteksförening också var med och spred Read Hour i Sverige.

Vilka utmaningar fanns det i att nå en större publik?

Utmaningen i att nå en större publik är att vara ute i tid med informationen i samarbetsnätverken. Årets pilotprojekt var en bra start för att sprida Read Hour vidare i Norden och världen.

Ni har fått jättefin respons på Read Hour, vad hoppas du att de flesta tar med sig av kampanjen?

Vi hoppas att speciellt barn och unga hittade nya sätt att närma sig läsning och texter. I responsen från Read Hour Live-evenemanget (som hade 34 000 deltagare online) uppskattade ungdomar att läsning och texter presenterades mångsidigt och blandat med konst och humor. Till exempel erbjöd vi chatfiction, videoberättelser, raplyrik och ordförklaringsspel i programmet, vilket speglade läskunskapens mångfald. Vi hoppas att de flesta vill ta med sig Read Hours budskap om att läsa mer. Var och en får läsa i just det format som passar en själv bäst och ibland kan man utmana sig själv att bekanta sig med några nya former av texter.

Azra Arnautovic

Read Hour

Ny webbplats ska öka synligheten för svenskspråkig biblioteksutbildning

TILLSAMMANS MED Svenska kulturfonden och Regionförvaltningsverket utredde FSBF hur den svenskspråkiga biblioteksutbildningen för tillfället mår. Utredningen utmynnade i rapporten *Det breda uppdraget. Utbildning, rekrytering och arbete för allmänna bibliotek på svenska i Finland* av **Maria Grundvall**.

I rapporten framgår det att biblioteksutbildningen i Finland på svenska inte är lika utbredd som på finska sidan; aktörerna är avsevärt färre. Rapporten visar också att det finns en brist på behörig personal, särskilt i mindre kommuner. I slutet av rapporten presenteras åtgärdsförslag varav förslaget för biblioteksföreningar är att ”göra upp informationsmaterial om arbete vid allmänna bibliotek och vilka kompetenser som ofta efterfrågas där”.

Ur det, och med inspiration från musikutbildning.fi, föddes idén om

biblioteksutbildning.fi. Tack vare ett bidrag från Svenska Folkskolans Vänner har FSBF möjlighet att utveckla en ny webbplats som ska lyfta upp de svenskspråkiga utbildningarna, de aktörer som erbjuder dem samt biblioteksspersonalen och studerandena själva.

Projektet har ett flertal samarbetspartner; allt från utbildningsaktörer som Åbo Akademi och Yrkesakademin i Österbotten som stödjer genom att bistå med uppdaterad information om utbildningarna till biblioteken.fi, och som ställt sig positivt till att marknadsföra och stödja projektet.

Som bäst samlar vi in information, bloggtexter och idéer för webbplatsen. Vi hoppas att kunna lansera en första version i december - men vi förbehåller oss rätten för ändring beroende på hur projektet utvecklas.

För att följa med hur projektet framskrider får ni gärna följa oss på Instagram på fsbf.fi eller biblioteksutbildning.fi, på FSBF:s Facebooksida samt på FSBF:s hemsida. Om du vill dela med dig om din väg till biblioteksbranschen - tveka inte att ta kontakt med oss på fsbf@fsbf.fi.

Text:
Azra Arnautovic
Illustration:
Adriana Knispel

Sitraprojektets pilotdel lider mot sitt slut

År 2018 publicerades Sitras arbetspapper *Folkstyrets grundrenovering*, där rekommendationen var att biblioteken ska kunna vara mötesplatser för diskursiv demokrati. Ur det föddes tanken om projektet *Biblioteken som forum för folkstyret*. I *Bibban* 1/2021 publicerade vi en artikel om hur det hela började, men hur har det gått?

INOM SITRAS PROJEKT *Biblioteken som forum för folkstyret* ville man se hur fysiska och virtuella mötesplatser kan inkluderas i bibliotekstjänster på lokal, regional, nationell och EU-nivå. Sex bibliotek var med som pilotbibliotek. Att Stadsbiblioteket i Jakobstad blev ett av dem var inte så självklart.

– En av Sitraprojektets arbetsgruppsmedlemmar, diplomaten **Petri Tuomi-Nikula**, har kopplingar till Österbotten, så när chansen kom var vi inte sena att nappa, säger L**eif Storbjörk**, chef för bibliotekstjänster på stadsbiblioteket i Jakobstad.

Förutom Stadsbiblioteket i Jakobstad valdes också bibliotek i Uleåborg, Åbo, Imatra, Enare och Mäntyharju till pilotförsöket, vilket innebär att projektet fungerade på både finska och svenska samt de samiska språken.

Pilotdelen avslutas

I den nya lagen om allmänna bibliotek, som antogs 1.1.2017, står det uttryckligen att biblioteken ska främja ett aktivt medborgarskap, demokrati och yttrandefrihet. Biblioteken i Finland har inte alltid varit en självklar arena för medborgaraktivitet och politik, och Stadsbiblioteket i Jakobstad är inget undantag.

– Jag tackade i tiderna först nej till en lokal arbetarförening som ville ha en utställning på biblioteket inför deras jubileum. Vi skulle inte ha politik på biblioteket, menade jag. Ärendet gick sen vidare till biblioteksnämnden för avgörande och nämnden kunde efter diskussion bifalla ansökan, så det blev ett ja till slut. Det beslutet jag gjorde som ny chef kan jag ha lite roligt åt idag, men på den tiden var det ytterst viktigt med neutralitet och objektivitet. Nu vet vi att neutralitet och objektivitet också kan betyda att våga behandla olika teman och lyfta upp olika röster, berättar Storbjörk.

Inom Sitras projekt skulle pilotbiblioteken utarbeta egna planer för hur målen skulle uppnås. För Stadsbiblioteket i Jakobstad tog det sig uttryck bland annat genom det tvåspråkiga projektet ”Hoppsan – jag är en påverkare”. För Jakobstads del var det viktigt att den

Lyckad pilot. Leif Storbjörk är nöjd med hur stadsbiblioteket har engagerat sig i projektets pilotdel. Foto: Azra Arnautovic

Ny mötesplats. Medborgarplatsen Jakobstad och EU-hörnan fungerar som en fysisk och virtuell mötesplats på biblioteket.
Foto: Frank Wikblad

yngre åldersgruppen fick en plattform.

– Vi ville satsa på att involvera ungdomarna. Därför har vi ordnat ungdomspaneler och samarbetat tätt med ungdomsfullmäktige, förklarar Storbjörk.

Utmanande men givande

Att starta från noll är inte alltid lätt. Pilotbiblioteken fick börja med att etablera sig som en medborgararena i samhället, vilket inte alltid flöt på som på Strömsö. Tack vare bra samarbetspartners och flexibel personal så lyckades det ändå bra och bland annat Medborgarplatsen i biblioteket var ett resultat av det.

– Det är i tiden att fråga medborgares åsikt i olika frågor. Det är också bland annat stadens och beslutsfattarnas agenda; att ha kanaler för respons och att förespråka tillgänglighet och transparens. Vi ska snart till exempel ordna ett invånarforum om barn och ungas välmående - det initiativet kom från staden, via finska arbetarinstitutet.

Det som projektet också har lett till är att medborgarna själva tar kontakt och ber biblioteket styra upp diskussioner inom olika frågor. Biblioteket kan till exempel stå för teknik, ljud och sändning, men innehåll och tema får medborgarna gärna föreslå.

> Det finns många olika sätt att vara en aktiv medborgare. Vissa blir politiker, andra observerar och några aktiverar sig genom att höra av sig till oss. Det är viktigt att det finns någonting för alla.

– Det finns många olika sätt att vara en aktiv medborgare. Vissa blir politiker, andra observerar och några aktiverar sig genom att höra av sig till oss. Det är viktigt att det finns någonting för alla.

Ljus framtid

Stadsbiblioteket i Jakobstad har ett så kallat "Post-Sitra-team" som jobbar specifikt med frågor kring demokrati och medborgaraktivitet. Storbjörk upplever att det är viktigt att personalen själva inkluderas i processerna.

– Vårt Gröna hörn uppstod till exempel helt och hållet på personalens initiativ, och klimatfrågor är ju högst aktuella – det var en av våra första öppna diskussioner inom Sitraprojektet. Som bibliotekschef försöker jag att inte micromanagea för mycket, utan låta personalen få utrymme också.

Det finns även utrymme för utveckling. Att ha teknik som stöder livesändningar och inspelningar är någonting som biblioteket har fått satsa på under pandemin. Det blir ännu viktigare när idén är att nå ut till så många som möjligt.

Stadsbiblioteket i Jakobstad kommer att fortsätta vara en arena för medborgarfrågor. Deras arbetssätt har ändrat en del – personalen behöver vara ganska flexibel och agera snabbt när det kommer beställningar på evenemang, men Storbjörk anser att det är en positiv sak. Med hjälp av en handbok, som uppstått genom piloteringen, och öronmärkt projektbidrag från Regionförvaltningsverket hoppas Storbjörk att fler bibliotek tar chansen och börjar jobba med demokrati och aktivt medborgarskap.

– Det är viktigt att vi inte enbart funderar på vad som är bäst för biblioteket, utan också vad som är bäst för alla.

Azra Arnautovic

Humorn kryddar Grundvalls böcker

Nytt projekt på G. Alla läsare som uppskattat den underfundiga humorn och Marias träffsäkra skildrande av vardagliga situationer har mera att se fram emot. Foto: Cata Portin / Schildts & Söderströms

Alla som fastnade för **Maria Grundvalls** första bok *Sommardrömmen* har nytt att se fram emot. I höst utkom ***Enhörningen***, som likt hennes debut är fylld med färgstarka och humoristiska formuleringar.

I **MARIA GRUNDVALLS NYA** bok får vi lära känna Olivia, en kvinna i 40-årsåldern som är missnöjd med sitt liv och åker till London för att uppleva något nytt.

– Att skriva en roman är ett jätteprojekt, så jag är nöjd över att ha kommit i mål. Sedan är det alltid lite märkligt att gå från skrivandet, då jag inte visar texten för någon alls, till att boken kommer ut och man ska prata om den vitt och brett. Det är väldigt olika processer, men jag gillar dem båda.

Grundvall kände en viss förväntan om en uppföljare till *Sommardrömmen*, men upplevde att hon skrivit sitt om just det persongalleriet.

– Man ska skriva om det som intresserar en själv och som man tycker är roligt eller fascinerande. Det finns aldrig några garantier för hur boken tas emot, så det enda man kan göra är att ha kul medan man skriver den.

Maria Grundvall arbetar heltid som bibliotekarie, vilket ibland inneburit att skrivandet avancerat långsamt. Den andra boken tillkom dock i rask takt jämfört med den första.

– Jag hade möjlighet att skriva på heltid ett litet tag med *Enhörningen*, och då gick det undan. Jag gick inte och väntade på inspiration, utan insåg att den kommer när man sätter sig ner och börjar skriva.

Enlig Grundvall ger arbetet som bibliotekarie en förståelse för att det verkligen finns många olika sorters böcker och att tycke och smak är olika.

– Som bibliotekarie köper jag in och avskriver böcker på löpande band; litteraturen blir liksom lite mindre högstämd av det. Det tror jag är en bra sak. Man ska varken ta sig själv eller sitt skrivande på för stort allvar.

Att skratta åt allvaret

Grundvalls första bok, feelgoodromanen *Sommardrömmen*, handlar om

bibliotekarien Anna som flyttar från Helsingfors till hemstaden Kaskö för att starta ett *bed and breakfast*. Båda böckerna är skrivna med mycket humor och fyndiga formuleringar som på ett målande vis illustrerar stämningar och känslor. Tar det då mycket tid att skriva dessa träffande iakttagelser?

– Nej, humorn och formuleringarna kommer av sig själva. Det är min naturliga röst när jag skriver och jag behöver inte anstränga mig för det. Det svåra är kanske att hitta en balans; att det inte blir en fars där folk halkar på bananskal hela tiden men inte heller för allvarsamt.

Den allvarliga kärnan vill Grundvall att ska finnas med i böckerna, även om böckerna i första hand ska vara underhållande.

– Det finns olika teman i böckerna; som ett mollstämt bottenackord: ensamhet, tvekan inför livsval, äktenskapsproblem, avundsjuka och så vidare. Jag tycker att man också kan skriva om sådant på ett sätt som är humoristiskt och får läsaren att känna igen sig. Jobbiga saker blir enklare att bära om man kan skratta åt dem tillsammans. Och så vill jag att mina karaktärer ska kännas levande, som att du skulle vilja sätta dig ner och ta en kaffe med någon av dem.

Grundvall har nu gett ut två böcker på två år – hur blir det framöver?

– Jag har börjat på ett nytt projekt som vi får se vad det blir av. Allt jag skriver är jättehemligt tills det blir utgivet och jag inte längre kan hindra människor från att läsa det, så tyvärr kan jag inte berätta något om det här projektet heller. En dröm skulle väl vara att få ge ut fler böcker och att människor läser dem och gillar dem. Gärna också utanför triangeln Kaskö-Närpes-Kristinestad, men jag tar vad jag får.

Monica Sandström

Runsorseriens trilogi blev tetralogi

FÖRFATTAREN MIKAELA NYKVIST planerade ge ut en trilogi, historiska romaner som handlar om livet i Österbotten under 1800-talets senare hälft och framåt. Och det gjorde hon, tre böcker på lika många år. Böckerna togs väl emot, så väl att hon nu har gett ut en fjärde bok i Runsorserien *Av styrka mot ljus*. Hennes författarskap är digert, på några år har hon gett ut fyra böcker och skrivit många fler som vi småningom får ta del av.

Mikaela lyfter fram starka kvinnor, deras ovärderliga, och ibland glömda, insatser för familjers överlevnad och för samhällets utveckling. De välskrivna romanerna inte bara underhåller utan även upplyser om svunna tider och historiska händelser. Det krävs mycket förarbete och omfattande efterforskningar, men sedan blir det viktiga böcker som hör hemma i hembygdssamlingar.

Böckerna ges ut via det egna förlaget Runsorina och med stöd av lektör, redaktör, korrekturläsare och layoutare. Några av böckerna finns som ljudbok och e-bok utgivna av Word Audio Publishing. Mikaelas böcker har nått läsare även utanför Finland och är mycket efterfrågade. De översätts även till finska av SAGA Egmont och hittills har de två första böckerna publicerats. Nu planerar hon ingen femte del i serien, men författandet fortsätter. Hon har skrivit kontrakt med Saga Egmont och ska ge ut en ny serie historiska romaner som utspelar sig i Vasa. Och i vår ger hon ut *Allt handlar om barnen – Kerstins bok* på förlaget Scriptum.

Mikaela arbetar som utvecklingschef inom informationshantering och som författare på fritiden, med skrivglädje, hårt arbete och disciplin samt en stor talang hinner hon skapa minnesvärda böcker.

Gun Vestman

Böckerna i Runsorserien

Rök i fjärran (2017)
Förändrad och bränd (2018)
Mellan is och aska (2019)
Av styrka mot ljus (2021)

E-resursprojektet går in i sin andra fas

Sommaren 2020 anställdes **Suvi Sivulainen** som projektledare för de allmänna bibliotekens digimediaprojekt. Under det senaste året har projektet utrett vad som krävs för att kunna upprätta ett gemensamt e-bibliotek. Men nu har man tagit arbetet vidare och börjat jobba med grundandet av e-biblioteket rent konkret.

I AUGUSTI 2021 meddelades det att projektet har fått fortsatt finansiering av Undervisnings- och kulturministeriet, och i och med det kommer arbetet med att få till stånd ett gemensamt e-bibliotek att fortsätta.

– Nu har vi påbörjat ett nytt projekt med namnet ”Utveckling av de allmänna bibliotekens gemensamma e-bibliotek”. Syftet med det är att fortsätta det tidigare projektets arbete och komma vidare från utredningsfasen, säger projektledare Suvi Sivulainen.

Anställer fler projektarbetare

För projektet har ytterligare fyra personer anställts. En koordinator för biblioteksnätverket, en koordinator för utgivnings- och bokbranschen, en teknikkoordinator och en kommunikationskoordinator. Suvi Sivulainen fortsätter som projektets ledare. Projekthelheten samordnas av Helsingfors stadsbibliotek.

Får fler kollegor. Suvi Sivulainen fortsätter leda projektet, som nu går in i sin andra fas och anställer fler. Foto: Privat.

– Nu är det viktigt att vi i nästa steg arbetar mer konkret med olika intressegrupper än vad som gjordes i utredningsskedet.

Det nya projektet ska genomföras i tre steg: planering, pilotering och lansering. Redan i slutet av 2022 hoppas Sivulainen på att projektet fått i gång de första pilotversionerna.

De berörda parterna har fått säga sitt

Under utredningsskedet har projektet samarbetat med de allmänna biblioteken som fått säga sin åsikt om planerna genom olika enkäter och workshoppar. Man har även undersökt

vilka tekniska lösningar ett nationellt allmänt e-bibliotek skulle kräva.

– Vi projektet utrett olika servicemodeller och licensmodeller, gjort användarorienterade tester och utrett e-bibliotekets tekniska krav.

I utredningsskedet har också biblioteksanvändarna fått komma till tals genom en enkät. Där framkommer det att mindre än hälften av de som svarat har använt sig av e-bokstjänster. Av dem som har använt en e-bokstjänst är det endast 12 procent som använt sig av bibliotekets.

Enligt undersökningen är utbudet av material den enskilt största påverkande faktorn vid val e-tjänst. Sammanfattat kan det sägas som att om e-boken eller ljudboken inte finns att låna vid biblioteket väljer kunden en annan tjänst.

Det här är något som man önskar att det gemensamma e-biblioteket ska råda bot på.

– Vi vill skapa lika förutsättningar att få tillgång på e-böcker oavsett bostadsort. För tillfället är tillgången på e-material fast vid personens bostadsort, och utbudet varierar mycket beroende på var du bor, säger Sivulainen.

Samtidigt betonar hon att man inte vill konkurrera med de kommersiella tjänsterna, utan anser att det finns utrymme för både bibliotekens e-resurser och andra aktörerna på marknaden.

Resultaten av användarenkäten och en sammanfattning av vad man kommit fram till i utredningsfasen finns publicerade på *biblioteken.fi* (på finska).

Med siktet inställt på 2023

Projektet har säkrat fortsatt finansiering till slutet av 2022, men projektet planeras sträcka sig till 2023. Frågan om fortsatt finansiering återstår att lösas om ungefär ett år.

– År 2023 önskar jag att vi har ett gemensamt e-bibliotek för samtliga allmänna bibliotek i Finland, till vilket kommunerna kan ansluta sig om de vill.

– Tidsmässigt är det en ganska ambitiös målsättning i min mening, men vi ser möjligheter och strävar efter att gå framåt så snabbt och effektivt som möjligt – utan att glömma att samarbeta och lyssna på de olika parternas behov.

Sandra Herrmans

Bilder: Ella Tommila

E-BÖCKER

Möjlighet med begränsningar

EFTERFRÅGAN PÅ E-BÖCKER ökar kontinuerligt, men biblioteken kan inte alltid påverka och välja vad som köps in eller med vilka användarlicenser. Att köpa enskilda svenska e-böcker med biblioteckslicens är vanligen inte möjligt och endast en begränsad del finns tillgängliga i färdiga e-bokspaket. Biblioteckslicenser saknas även för många engelska och finska e-böcker. De flesta finlandssvenska högskolebibliotek har som policy att alltid när det är möjligt och rimligt köpa e-böcker framom tryckta. Kostnader och användningsvillkor spelar givetvis i praktiken en betydande roll.

För de finlandssvenska högskolorna gäller det att kunna erbjuda sina studerande tillgång till litteratur på de båda inhemska språken förutom engelska. Det är viktigt att lära sig fackterminologin på olika språk och att få läsa på det egna språket, men också att kunna ta till sig nationella riktlinjer och förhållanden. Eftersom en stor del av den vetenskapliga publiceringen sker på engelska är det också naturligt att biblioteken tillhandahåller litteratur för studerande, lärare och forskare på engelska. Detta påverkar samlingarna, resurserna och ställer också krav på studerandes språkkunskaper. Utbudet av e-böcker kan verka stort, men speciellt tillgången på svensk facklitteratur med biblioteckslicens är begränsad. Förlagens begränsningar kan också innebära att exempelvis endast äldre upplagor är tillgängliga i elektronisk form.

De svenska kursböcker som studerande på finlandssvenska högskolor behöver är till största del tillgängliga som tryckta böcker, eller som e-böcker för individuellt bruk. Även om det på finländska högskolebibliotek är vanligt med kursbokssamlingar finns motsvarande system inte i Sverige utan där köper studerandena själva de kursböcker de behöver. Det är en av orsakerna till att det finns begränsat med svenska e-böcker med biblioteckslicens.

Svensk e-litteratur efterlyses. Det finns stor efterfrågan på e-böcker på svenska, men utbudet till biblioteken är begränsat.
Foto: Azra Arnautovic

Jag kontaktade kollegor på några finlandssvenska högskolebibliotek för att få deras syn på och erfarenheter av e-böcker samt vilken respons de fått av sina användare, främst studerande och lärare.

E-böcker på olika sätt

De finlandssvenska högskolebibliotekens hantering av den mångfasetterade e-boksvärlden skiljer sig inte mycket från varandra. Vanligen köps färdiga e-bokspaket från stora förmedlare och de stora paketen kompletteras med inköp av enskilda titlar. En prenumerationsmodell där licenserna årligen måste förnyas har också blivit ett allt vanligare alternativ. Boken måste på sätt och viss köpas varje år på nytt.

De enskilda titlarna som köps in har kan ha olika användarlicenser – det kan vara obegränsat antal eller begränsat till en eller några samtida användare. Bokönskemål fås i första av lärare och forskare men ibland även från studerande. Universiteten har mer omfattande e-bokspaket än yrkeshögskolorna. E-bokstjänsten Biblio finns på de flesta finlandssvenska högskolebiblioteken även om den har begränsat med vetenskaplig litteratur, dock finns enstaka titlar från exempelvis Studentlitteratur och även böcker från t.ex. finska Gaudeamus och Nordic Academic Press. De flesta enskilda e-böcker köps på engelska, där utbudet är så mycket större. Det används mycket svensk litteratur i kurserna och dessa finns inte tillgängliga med den biblioteksslicens som behövs. Beroende på utbildningarnas inriktning varierar tillgången på inhemsk litteratur på svenska så litteratur på finska är en

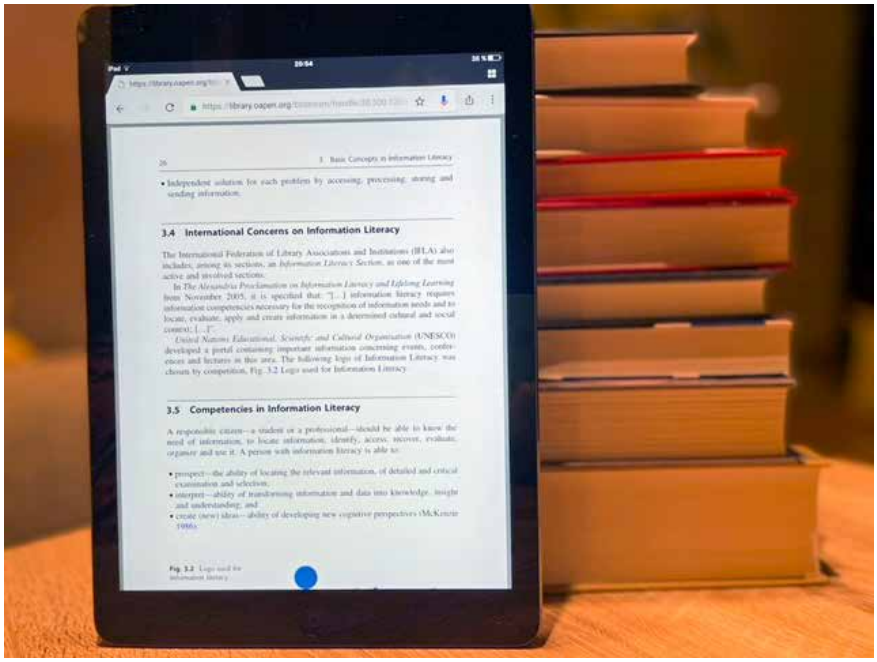

Öppna resurser ökar. Det finns en ökande mängd vetenskaplig publicering som är öppet tillgänglig för alla. Foto: Gun Vestman

> För de finlandssvenska högskolorna gäller det att kunna erbjuda sina studerande tillgång till litteratur på de båda inhemska språken förutom engelska. Det är viktigt att lära sig facktermin ologin på olika språk och att få läsa på det egna språket, men också att kunna ta till sig nationella riktlinjer och förhållanden.

självklar del. En allt mindre del av de inhemska böckerna översätts till svenska.

Att böckerna är tillgängliga på olika sätt upplevs ofta som komplicerat. Dels handlar det om att man får tillgång till dem antingen med inloggning till egen högskola eller med bibliotekskort, dels om huruvida de ska läsas online eller laddas ner. De flesta böcker kan läsas direkt i webbläsaren medan andra måste laddas ner innan användning. Många användare är medvetna om det egna bibliotekets e-böcker och hittar dem, men det kan vara svårt att hitta e-böcker i alla olika tjänster. Det är lätt att tro att allt hittas i en sökning i Finna, då man får många resultat. Tyvärr är till exempel Biblios e-böcker är inte inkluderade i Finna, utan man måste öppna databasen för att kunna söka bland böckerna där.

Fritt tillgängliga publikationer

Det finns en ökande mängd vetenskaplig publicering som är öppet tillgänglig för alla. Biblioteken lyfter fram dessa publikationer i olika utsträckning och ofta görs de sökbara i Finna. Främst är det kvalitetsgranskat material, som publiceras som *open access* (fri tillgång) som finns med. Många stora »

Respons kring att det är oklart och svårt med e-böcker inkommer regelbundet. Många har ofta svårt att förstå skillnaden mellan att köpa e-böcker för privat bruk och att köpa dem med bibliotekslicens.

förlag har idag *open access*-material och det finns även etablerade och erkända förmedlare av *open access*-material som finns med. Förutom olika *open access*-tidskrifter och monografier kan det även handla om myndigheters rapporter och publikationer samt avhandlingar från olika högskolor.

Lärare, studerande och e-böcker

Respons kring att det är oklart och svårt med e-böcker inkommer regelbundet. Många har ofta svårt att förstå skillnaden mellan att köpa e-böcker för privat bruk och att köpa dem med bibliotekslicens. Då e-versioner av böcker hittas i bokhandlarna, men inte kan anskaffas till biblioteket skapar det en del irritation. Biblioteken försöker upplysa och förklara, men ändå kan samma fråga komma upp om och om igen. Småningom ökar förståelsen för att det är problematiskt med tillgången på svenska e-böcker. Det som saknas är i synnerhet e-böcker på svenska som kurslitteratur. Ifall det vore möjligt, skulle antagligen en större andel av bokanslagen gå till e-böcker. De flesta titlar som inte går att anskaffa saknar licens för bibliotek, eller så är de inte tillgängliga för inköp i Finland. Vissa titlar kan vara så dyra att biblioteken därför väljer att skaffa tryckta böcker i stället.

När det gäller handledningen av lärarna i användning av e-böcker så verkar det vara vanligast och även bäst att informera var och en skilt. Det ordnas infotillfällen och olika kurser för lärare om användning av e-material men det är förhållandevis få som deltar. Det är mest i individuella möten med lärarna som frågan kommer upp och diskuteras men det ingår även handledning i biblioteks- och informationstjänster, vilken inkluderar e-böcker, för nyanställda. För nya studerande ges undervisning och handledning under hela studietiden, men speciellt i introduktionskursen tas e-böckerna upp.

Biblioteken upplever att det råder en mera positiv inställning till e-böcker nu, både bland lärare och studerande, jämfört med för några år sedan. Delvis kanske pandemin på riktigt tvingat dem att ta del av det allt växande e-boksutbudet, men också vanan att använda och läsa e-böcker har klart ökat.

Biblioteken använder Libguides, som är ett system för utformat för bibliotek för att göra användarvänliga och lättillgängliga guider för användarna. Libguides om e-böcker finns på de flesta högskolor och är omtyckta och flitigt använda. Det görs även olika videoguider med handledning i hur man hittar, använder och laddar ner e-böcker. Det är ändå viktigt med direkt undervisning och handledning av både studerande och personal. De flesta studerande är duktiga på att använda e-böcker bara man hjälper dem med den första initialfasen.

Kurslitteraturen som e-böcker

Lärare önskar rätt ofta kursböcker som e-bok, speciellt då det är många på kursen och stor del deltar på distans. Även studerande önskar att betydligt fler titlar skulle finnas tillgängliga som e-bok, än vad som kan skaffas. Detta gäller både svenska och engelska titlar. De flesta studerande är ganska positiva till e-böcker, men föredrar tryckta böcker om boken ska läsas i sin helhet. E-böckerna är omtyckta för att de är tillgängliga vilken tid på dygnet som helst och varifrån som helst.

När det varit, och fortfarande är, vanligt med distansstudier så har e-boken fått en central plats och är mer praktisk. Speciellt om det är obegränsad licens får e-böckerna stort plus av studerande, för då räcker böckerna till alla. I diskussioner med studerande så är behovet av flera kursböcker ständigt förekommande, detta gäller både tryckta och e-böcker. Och även bland dem råder det viss frustration över e-boksvärldens varierande användarlicenser som inte alltid är enkla att förstå. Och när studerande ser att de kursböcker de behöver finns i nätbokhandlarna för direkt nedladdning så förstår de inte varför de då inte kan finnas på biblioteken.

Det är ändå viktigt med direkt undervisning och handledning av både studerande och personal. De flesta studerande är duktiga på att använda e-böcker bara man hjälper dem med den första initialfasen.

Blir vanligare. Studerande och lärare förhåller sig alltmer positiva till e-böcker.

E-böcker har blivit vardag

Studerande och lärare förhåller sig alltmer positiva till e-böcker, både för att de vant sig vid formatet och för att utbudet hela tiden ökar. Och den pandemin har nog bidragit till att övergången till e-böcker har påskyndats.

Utmaningen ligger i att få ut information på ett enkelt sätt om de olika formerna av e-bokstjänster och hur de fungerar. Det är även viktigt att lyfta fram orsakerna till att det inte köps in e-böcker. Det handlar om att det inte finns e-böcker på svenska med biblioteckslicens och på engelska kan det handla om att boken inte är tillgänglig för inköp till Finland. Ibland kan också de engelska e-bokslicenserna vara orimligt dyra och därför köps tryckta böcker till biblioteket istället. Det handlar inte om ovilja att skaffa e-böcker, det är helt enkelt inte alltid en möjlighet.

Jag låter **Stefan Eks** beskrivande kommentar avsluta artikeln. Den fångar väl in utmaningarna med e-böcker:

”På ett allmänt plan kan vi väl säga att vi inte har någon annan längre gående e-strategi än att anskaffa e-bok framom tryckt där det är praktiskt genomförbart. Och några andra riktlinjer och ”styrdokument” är ju också nästintill omöjliga att uppgöra, eftersom e-boksvärlden fortsättningsvis är turbulent och i högsta grad levande vad gäller leverantörers/förlags varierande och mer eller mindre uppfinningsrika affärsmodeller.”

Gun Vestman

För artikeln har följande personer hörts

Marlene Backman, bibliotekschef, Hanken

Linda Lundberg, bibliotekschef, Högskolan på Åland

Inger Måtts-Wikström, bibliotekarie, Yrkeshögskolan Arcada

Johanna Glader, informationsspecialist, Yrkeshögskolan Novia och Åbo Akademi

Eva Costiander-Huldén, servicechef, Åbo Akademi

Stefan Ek, ledande informationsspecialist, Åbo Akademi

Lilli Kojo, bibliotekarie, Åbo Akademi

Rasmus Rantala, informationsspecialist, Åbo Akademi

Pappersböckerna slår allt

– men hon är även en vän av ljudboken

Eva Frantz är glad över att ljudboken vunnit mark. Det har gjort att fler böcker har lästs in och att berättelserna kunnat nå fler. Men hur ersätts egentligen författarna när någon lyssnar på deras bok? Idag förvirrar diffusa regler författarna.

HON ÄR FÖRFATTAREN som skriver spännande och underhållande böcker för både ungdomar och vuxna. År 2016 debuterade Eva Frantz med deckaren Sommarön och har sedan dess kommit ut med fem böcker till, i snitt en bok per år.

Hon är själv är en stor vän av pappersböcker men hennes verk finns även tillgängliga både som e-böcker och ljudböcker.

– Alla har ju sin egen preferens för hur man läser, och jag vill verkligen inte motsätta mig någon plattform, säger Frantz.

Lyssnar också själv

Ljudboken har även en självklar plats i Eva Frantz egna läsande. Hon lyssnar gärna på ljudböcker samtidigt som hon gör vardagliga hushållssysslor, som att hänga tvätt.

Det finns vissa genrer som lämpar sig bättre för ljudböcker än andra. Lättsmälta feelgood-böcker och deckare är två av dem.

– Då man lyssnar samtidigt som man gör något annat får det gärna vara en bok där det är lätt att hänga med så man inte behöver bläddra eller spola tillbaka några sidor för att förstå vad som händer, konstaterar hon.

Inlästa böcker är inte något nytt fenomen. Ljudböcker har funnits tillgängliga för exempelvis synskadade en längre tid, men att formatet vunnit mark hos den breda allmänheten gör att allt fler ljudböcker produceras.

– Det leder till att de böcker som skrivs når fler. Kvaliteten på ljudböckerna har ju också blivit bättre. Idag läses ljudböckerna ofta in av skådespelare i en professionell studio.

Fortsatt förvirring kring ersättning för lån av ljudböcker

Att böcker görs tillgängliga i flera format har inte enbart goda sidor. För författarna råder det stor förvirring kring vilken ersättning de får då en person lyssnat på deras bok.

När en fysisk kopia av en bok lånas ut på biblioteket får författaren en bestämd summa i ersättning för varje lån. Men hur ersättningen för lån av e-böcker och ljudböcker ser ut är Eva Frantz osäker på.

– För mig har reglerna för hur man får ersättning varit lite diffusa, och jag tror jag talar för fler författare när jag säger det.

Samtidigt poängterar hon att hon inte ”hängt på låset” för att få reda på exakt hur mycket ett lån av en e-bok eller ljudbok genererar för författaren.

Olika system gör inte saken tydligare

Det är inte enbart för lån vid biblioteken som ersättningsfrågan är diffus. Även de kommersiella ljudbokstjänsternas ersättningsregler orsakar huvudbry för författarna.

De olika ljudbokstjänsterna har också olika system för ersättning. Ersättningen påverkas av hur många som börjar lyssna på en bok och hur länge de fortsätter.

– Där kan väl jag säga att jag har en viss fördel då jag skriver deckare. Folk vill gärna veta hur det slutar.

Hon berättar att de finlandssvenska förlagen har jobbat hårt för att försöka få grepp om ersättningsfrågan. Men då det råder olika regler för olika tjänster är det svårt att som författare hänga med i vad som egentligen gäller.

Frantz tror att ljudboken definitivt är här för att stanna men att ljudbokmarknaden borde ses över.

– Jag tror vi har förivrat oss lite. Ersättningsmodellen är inte helt tydlig och det är något av en ödesfråga för oss författare.

– Jag betalar själv för en ljudbokstjänst. Vissa månader lyssnar jag inte lika mycket, men jag betalar fortfarande samma summa och jag undrar vart de pengarna går. Jag hoppas ju att de går till någon författare.

Diffusa regler. Otydliga regler för ersättning vid lyssning i ljudboksappar förvirrar författarna. Det vittnar Eva Frantz om.
Foto: Marica Rosengård

Att skriva för ljud – en växande trend?

Det finns en uppfattning om att en del genrer som gör sig bättre som ljudbok än andra. Men det finns för tillfället även en trend att skriva berättelser enkom för ljudboksmediet. Bland annat finns det en del svenska förlag som idag är intresserade av att ta emot manus skrivna direkt för ljud.

Frantz har följt med trenden men tror själv inte att det är något som hon kommer att ge sig in på. Framför allt eftersom hon är osäker kring lönsamheten.

– Som radiomänniska är jag såklart en vän av ljudmediet, men jag tror inte jag själv skulle skriva direkt för ljudbok. Men många säger att mina böcker passar bra som ljudböcker eftersom det finns mycket dialog i dem.

Vad som gör en bra ljudbok kan förstås diskuteras, men utöver genrevalet kan även berättelsens dramaturgi och hur den berättas påverka hur väl en bok gör sig som ljudbok.

> De olika ljudbokstjänsterna har också olika system för ersättning. Ersättningen påverkas av hur många som börjar lyssna på en bok och hur länge de fortsätter.

Böcker med en kronologisk berättelse är enklare att lyssna på än en som hoppar fram och tillbaka i tiden. Även berättelser med mycket dialog anses fungera bra som ljudbok.

– Att det förekommer mycket dialog i mina böcker kan ha att göra med att jag jobbar med radio, konstaterar Frantz.

I övrigt tycker Frantz inte att de olika medierna påverkar hennes skrivande på något sätt.

– Då jag skriver är jag nog inne i min egen bubbla. Om jag skulle börja tänka på något specifikt format när jag skriver tror jag att jag skulle hämmas av det.

Sandra Herrmans

“Det gäller att finnas där läsarna finns”

Axiell Media heter företaget som förser Finlands bibliotek med lösningar för utlåning av e-böcker och ljudböcker. Bibban ringde upp vd:n **Eva Houltzén** för att diskutera e-boksmarknaden och vad tillgängligheten på ljud- och e-böcker kan betyda för låntagarna.

OM DU NÅGON GÅNG använt appen Biblio och lånat e-material från något av Finlands allmänna bibliotek kan du räkna med att företaget Axiell Media har haft ett finger med i spelet. År 2018 vann de Finlands nationella upphandling för de allmänna bibliotekens distribution av e-material och utlåning, och har sedan dess befäst sin plats på den finländska e-boksmarknaden.

Eva Houltzén vittnar om att ljud- och e-boksmarkanden växer, både den kommersiella och inom biblioteken.

I takt med att digitaliseringen präglar fler och fler samhällsfunktioner börjar även biblioteksbesökarna förvänta sig digitala lösningar i form av ljudböcker, e-böcker och appar, menar Houltzén.

– Nya generationer som är vana att använda digitala tjänster kommer även att förvänta sig att biblioteken ska erbjuda sådana. För biblioteken gäller det att följa med den utvecklingen för att fortsätta vara relevanta. Det gäller att finnas där läsarna finns, säger hon.

Houltzén tror att framtidens bibliotek kommer att vara både fysiska och digitala, och att läsupplevelsen kommer vara i fokus.

– Med de nya digitala lösningarna har ett nytt läsarbeteende uppstått. Exempelvis ljudboken har nått ut till sådana som kanske inte skulle ha plockat upp en fysisk bok, och som nu kan ta litteraturen till sig genom att lyssna i stället.

Tillgängligheten förbättras

Diskussioner om e-resurser tangerar ofta begreppet tillgänglighet, och även vårt samtal kommer in på den frågan. Förutom att e-resurserna kan nå nya

> Nya generationer som är vana att använda digitala tjänster kommer även att förvänta sig att biblioteken ska erbjuda sådana.

läsare, till exempel i form av ljudbokslyssnare, finns även andra aspekter som bidrar till tillgänglighet.

– En del kanske har svårt att ta sig till ett bibliotek och då är e-boken ett alternativ för dem. Sedan kan läsning av e-böcker i en applikation underlättas för personer med synnedsättning eller dyslexi då man kan bygga in avancerade hjälpmedel i texten.

Med anledning av det europeiska tillgänglighetsdirektivet, *European Accessibility Act*, har företaget utvecklat fullt stöd för e-boksformatet EPUB3 som ska öka tillgängligheten ytterligare.

– Det nya formatet EPUB3 erbjuder större möjligheter för att tillgänglighetsanpassa läsningen genom tekniska lösningar. Det kan bland annat handla om att baka in ljudfiler som underlättar läsningen i av e-boken och om funktioner så att läsaren kan välja hur innehållet visas.

Eva Houltzén, vd för Axiell Media, anser att biblioteken bör följa samhällsutvecklingen och betjäna sina kunder även med digitala tjänster som ljud- och e-böcker. Foto: Louise Nylund

Två modeller för utlåning

Axiell Media erbjuder helhetstjänster till biblioteken där de kan hålla koll på sin bokkatalog, inköp och prismodeller på ett och samma ställe.

Kostnaderna för utlåning av fysiska böcker och e-böcker skiljer sig åt. En fysisk bok kan biblioteket köpa in en gång och låna ut hundratals gånger, medan det finns två olika modeller för utlåning av e-böcker och ljudböcker.

– Den ena är en licensmodell där biblioteket köper rättigheter att låna ut en bok ett visst antal lån till en engångssumma. Den andra är en så kallad accessmodell, där biblioteket betalar för varje lån.

Houltzén lyfter fram de olika fördelarna med modellerna.

– I licensmodellen har man låst kostnaderna, men risken finns ju alltid att man köpt en licens till en bok som ingen vill låna. Då blir varje lån ganska dyrt ändå.

– Med den andra modellen vet man inte på förhand hur stor kostnaderna kommer bli men ser man att kostnaderna blir för stora kan man alltid lägga spärrar i våra system.

Om biblioteken väljer accessmodellen kan de erbjuda ett större urval böcker i den digitala bokhyllan, jämfört med om biblioteken enbart erbjuder böcker som de köpt licens till, förklarar Houltzén.

– Vissa kan uppfatta e-bokslånen som dyra jämfört med lån av fysiska exemplar. Men en del kanske glömmer bort att räkna in kostnader för lagring och hantering av boken innan den kan börja cirkulera. E-böckerna slipper man ju lägga tillbaka i hyllan till exempel.

Utveckla kompetensen

Den största utmaningen med övergången till ett mer digitalt material tror Eva Houltzén ligger i kompetensutvecklingen hos biblioteken. Om bibliotekspersonalen får rätt verktyg till att hjälpa kunderna kommer ännu fler kunde ha tillgång till e-resurserna.

– Vi har ett bra samarbete med biblioteken och tar fram stödmaterial till personalen, där de kan lära sig använda våra tjänster.

På Axiell Media ser man positivt på framtiden och hoppas att deras tjänster kan skapa mer läsglädje till fler, och med orden ”mer läsning till folket”, avslutar jag och Eva Houltzén vårt samtal.

Sandra Herrmans

Ett bra sätt att få användning för våra avskrivna böcker

Kökars första bokholk kom till som en rolig grej. Tanken på en bokholk var ingalunda ny. Tidigare har det funnits och finns fortfarande bokhyllor på skärgårdsfärjorna, där passagerarna kan låna och lämna böcker.

ÅRET VAR 2019 och vi hade under en tid haft en diskussion i biblioteks - och kulturnämnden att det skulle vara roligt med en bokholk. En av nämndledamöterna hade letat efter bilder på nätet med olika förslag på hur en bokholk kunde se ut. Vi visste också att det fanns bokholkar på flera platser runtom på fasta Åland.

En bokholk i biblioteks - och kulturnämndens regi skulle kunna ge lite good will till biblioteket. Det vore också ett bra sätt att få användning för våra avskrivna böcker. Så vi beslutade oss för att införskaffa en bokholk. Men en bokholk bygger inte sig själv och ingen i nämnden hade möjlighet, så vi fick tillfråga en duktig hantverkare om han kunde hjälpa oss. Han fick ganska fria händer i utförandet av holken. Och jag måste säga att vi i nämnden blev mycket nöjda.

Glädjande var att några av kommunens turistföretagare också valde att haka på genom att inreda sina egna bokhyllor och bokskåp på sina respektive turistanläggningar med avskrivna böcker från biblioteket.

Placeringen

Vi funderade på flera olika platser där bokholken kunde placeras. Slutligen föll valet intill bron som går över Finnö strömmen i dagligt tal kallad ”Skolbron”, ett stenkast från skolan och biblioteket. Det är en central plats där många människor passerar dagligen.

Holken fick sedan stå ute hela sommaren och hösten innan den togs in för vintervila.

Coronan

Våren 2020 kom det förhatliga viruset och biblioteken var tvungna att hålla stängt på grund av smittorisken. Ett tag fanns det även teorier om att viruset kunde finnas på böckerna. Vi funderade fram och tillbaka hur vi skulle göra med holken. Vi ville naturligtvis inte bidra till någon smittspridning. Saken löste sig av sig själv. Eftersom Skolbron skulle byggas om fick vi inte lov att placera den på samma plats igen. Och vi hade ingen ny, bra plats att sätta upp den på. Därför valde vi att låta holken vila i sitt vinterförråd hela året 2020.

Två invigningar

När vi bestämde oss för att skaffa en bokholk så bestämde vi också att den skulle få en storstilad invigning. Den 9 maj 2019 på Bibliotekens dag så invigdes holken.

Biblioteks - och kulturnämndens ordförande hälsade alla välkomna och kommunstyrelsens ordförande klippte bandet, höll ett litet tal och förklarade därmed bokholken invigd. Därefter följde fiolmusik av lokala spelmän samt servering med kaffe, saft och hembakade bullar.

Den andra invigningen gick av stapeln den 10 juni detta år. Invigningen var ett samarbetsprojekt med Folkhälsan på Kökar, där vi bjöd på kaffe, saft och hembakad rulltårta och ett kort tal av biblioteks- och kulturnämndens ordförande.

Bokholken har nu fått en ny plats intill Folkhälsans gym och bakom posten; ett stenkast från öns butik. Med andra ord en väldigt central plats. En fin skylt visar vägen till bokholken. Vi tycker det passar bra att bokholken står intill gymmet, eftersom undersökningar visar att läsning är som styrketräning för hjärnan. Här kan man alltså träna både knoppen och kroppen. Efter ett år av ovisshet har nu bokholken funnit sin plats. Det är inte omöjligt att vi placerar ut flera bokholkar i framtiden, diskussioner förs.

Catrin Finneman,
biblioteksekreterare på Kökars kommunbibliotek

Funnit sin plats. Bokholken på sin nuvarande plats intill gymmet. Foto: Catrin Finneman

Biblioteksanvändning, läsning och aktivt medborgarskap

DET HAR VARIT ETT hett ämne denna höst. Detta med demokrati och bibliotek. Vi har hakat på den på många håll förda diskussionen och oron för demokratins framtid. Falska nyheter, åsiktsbubblor och polarisering har visat att demokratin är skör. Jämställdheten, yttrandefriheten och medborgarskapet, som vi kanske tagit för givna, behöver vårdas och stärkas. Biblioteken påverkas av och påverkar det som händer i samhället. Därför behöver vi tala om bibliotekens demokratiska uppdrag.

I oktober kunde Regionförvaltningsverket med en extra finansiering bevilja 38 projekt 920 000 euro för arbetet med att främja demokratin i kommunernas allmänna bibliotek. Syftet med understöden är att främja dialogen och organisera verksamhet som främjar demokratin. Sammanlagt ansökte 57 projekt om understöd för cirka 2,2 miljoner euro. Det stora intresset och de goda ansökningarna var glädjande, samtidigt som det var hjärtskärande svåra beslut att göra, då pengarna helt enkelt inte räckte till en sådan fördelning som vi hade önskat.

Med hjälp av understödet fortsätter utvecklingen av bibliotekens demokratiarbete på basis av Sitras projekthelhet *Biblioteken blir forum för folkstyret* som pågick 2020–2021. Inför den nordiska webbkonferensen *Nordic Libraries Annual*, som ordnades i november och också hade demokrati som ett tema, lät vi göra videopresentationer från de sex pilotförsöken. De välgjorda filmerna hittas på Youtube och de visar inspirationen och idérikedomen hos projekten, varm rekommendation att se dem!

Under hösten har ett stort antal webbinarier ordnats med demokrati

som tema, bland annat vår svenska serie *Tre dimensioner av bibliotek och demokrati*. Medvetenheten och intresset för samhällsfrågor, politik och bibliotekens roll och uppgifter har ökat. Material för att gå djupare in på hur biblioteken främjar demokratin kan vi få ur befolkningsenkäten *Biblioteket som främjare av demokrati*, som Regionförvaltningsverket utförde i samarbete med Feelback Oy och vars resultat publicerades på senhösten.

I enkäten frågade vi via en internetpanel och telefonintervjuer tusen medborgare, biblioteksanvändare och icke-användare, hur viktiga de anser att bibliotekens demokratistödjande tjänster är och vilka tjänster som behövs. Frågorna anknöt till hur biblioteket främjar tillgång till och användning av samhällsinformation, ger stöd vid sökning och användning av information och främjar aktivt medborgarskap, demokrati och yttrandefrihet. De svarande representerar befolkningsstrukturen i fråga om kön, ålder, språk och område.

Omkring 90 % av de svarande använder bibliotekstjänsterna – en sjättedel minst en gång i veckan och en tredjedel några gånger i månaden. Som bakgrundsinformation frågade vi också om läsaktiviteten och röstningen i senaste kommunalval. När vi kopplade ihop bakgrundsfaktorerna med svaren på frågorna, kunde vi göra intressanta observationer. Vi kunde se hur aktiva biblioteksanvändare, s.k. *heavy users*, svarar jämfört med icke-användare. Mellan dessa två grupper finns flera skillnader vad gäller kön, utbildningsnivå, arbete och arbetslöshet, kommunstorlek, barnfamilj eller icke barnfamilj, läsaktivitet, röstning i kommunalvalet och regionalt område. En tudelning som kanske också reflekterar tudelningen i samhället.

Intressant är att enligt denna enkät påverkade läsaktiviteten och biblioteksanvändningen röstningsbeteendet i senaste kommunalval. Av dem som dagligen läser tidningar eller böcker röstade hela 80 procent i kommunalvalet, medan endast 59 procent av dem som läser minst röstade. Biblioteken främjar aktivt medborgarskap och demokrati, även om det finns flera former av medborgerlig aktivitet än röstande i val.

Läskunnigheten och läsaktiviteten är viktiga för demokratin – på många sätt. Och att erbjuda tillgång till litteratur och stödja läskunnigheten och läsintresset är bibliotekens primära uppgifter.

Susanne Ahlroth

Överinspektör vid Regionförvaltningsverket med de allmänna biblioteken som specialområde (susanne.ahlroth@avi.fi)

Digital konferens. Styrelsemedlem **Tobias Larsson** skötte konferencieruppdraget med bravur.

Tillbakablick på 2021

Första träffen. Azra och Marina träffas fysiskt för första gången hösten 2021.

Virtuell bokmässa. Tack vare Svenska kulturfonden kunde vi erbjuda våra medlemmar gratisbiljetter till Göteborgs bokmässa.

Lite politik också. FSBF och Suomen Kirjastoseura samarbetade i en gemensam kommunalvalskampanj.

Nej tack. Föreningen tog avstånd från nedskärningar i kulturbudgeten.

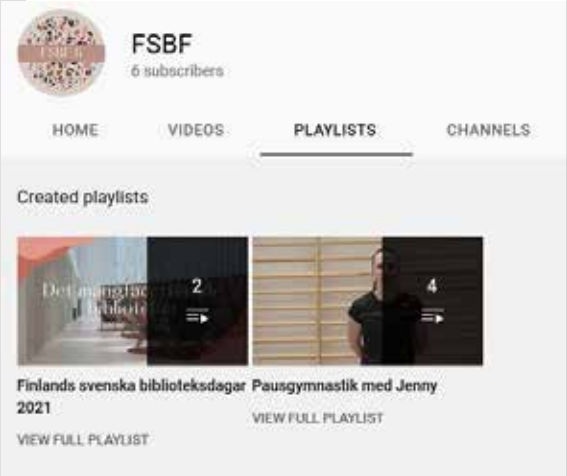

Ny kanal. FSBF finns också nuförtiden på Youtube, där man kan ta del av konferensen 2021 i efterhand.

Nytt projekt. FSBF vill starta en ny webbplats som ska synliggöra biblioteksutbildning på svenska i Finland.

Premierad bok. Marcus Rosenlunds *Mot stjärnorna – ett strövtåg i universum* blev Årets biblioteksbok 2021.

Världen blir större med FSBF

"EN BIBLIOTEKSFÖRENING? Det kunde säkert vara bra att ha." Det var min tanke när jag första gången kom i kontakt med Finlands svenska biblioteksförening. Och sedan glömde jag bort hela saken på nytt.

Jag hade halkat in i biblioteksbranschen av en slump bara några månader tidigare och hela min tid gick åt till att uppfinna hjulet och klura ut vad mitt jobb egentligen gick ut på. Vad en bibliotekspedagog gör och vilka redskap jag har i min verktygslåda, men också de större sammanhangen. Bibliotekens position i Finland, vad kunderna förväntar sig av oss och hur man kan utveckla biblioteken vidare utan att skruva sönder det man redan har.

Om jag inte varit så febrilt upptagen med att få ordning på mig själv och mina tankar och min nya yrkesroll hade jag kanske insett det uppenbara redan då, nämligen att ett sammanhang som en biblioteksförening kunde vara utmärkt för att hitta en grund att stå på.

Nu spanade jag istället in vad mina finskspråkiga kollegor gjorde och försökte hitta en personlig twist på svenska. De var både skickliga och mångsidiga, och nog hade jag några ovärderliga svenskspråkiga kollegor att bolla idéer med, men att försöka trolla fram alla lösningar på egen hand var verkligen inte att göra det lätt för sig själv.

Mitt slutliga steg in i biblioteksföreningen kom först några år senare, då jag hunnit etablera mig en smula och tillfrågades om jag ville kandidera till styrelsen. Det ville jag hjärtans gärna och nu öppnade sig än en gång nya dörrar.

För även om vi gör samma jobb på pappret så finns det sådana enorma skillnader mellan olika bibliotek. När man sitter i sin vardag och ägnar sig åt enbart sina egna saker är det så lätt att tro att vardagen ser likadan ut överallt och att de flesta sköter sina uppgifter på samma sätt.

Det bästa biblioteksföreningen har gett mig hittills är nya dimensioner och ett nytt djup i mitt arbete, samt en insikt om att samma utmaning kan lösas och utföras på lika många olika sätt som det finns personer som jobbar i bibliotek. Tänk så nära det var att jag skulle ha hittat fram till den insikten redan då när jag var ny och oerfaren.

Tobias Larsson
Specialbiblioteksfunktionär
på barnavdelningen
Richardsgatans bibliotek

Nykomlingen

Yrsa Neuman

Hur kom du in i biblioteksbranschen?

Jag har jobbat med en del kulturdigitaliseringsprojekt tidigare och det är på den vägen. Jag har doktorerat i filosofi och under doktorandtiden jobbade jag som svensk redaktör och projektkoordinator för en nationell filosofiportal som heter Filosofia.fi. Då fick jag bland annat genomföra digitaliseringsprojekt med material här från Åbo Akademis bibliotek. Efter det blev jag chefredaktör för en internationell forskningstidskrift, *Nordic Wittgenstein Review*, som startades inom ett EU-projekt för open access. Inom det forskade jag i *open access*-publicering: en övergång till informationsvetenskapliga domäner. Jag har också jobbat som kurator och post doc-forskare vid von Wright och Wittgenstein-arkivet vid Helsingfors universitet, med uppgiften att hjälpa arkivet gå i en mer digital riktning. Senast har jag jobbat med öppen vetenskap för hela Åbo Akademi, med placering här på ÅAB.

Du har mycket erfarenhet av digitalisering – tror du att biblioteken är på väg att bli mer digitala?

Bibliotekens verksamhet är mångsidig – vid ÅAB finns också arkiv- och biblioteksverksamhet med klara materiella aspekter, som inte kommer att försvinna upp i det digitala. Jag tror framtiden är sådan att biblioteken är både digitala och analoga infrastrukturer. Världen ändras och då måste biblioteken ändras med.

Jag har satt i gång några projekt här vid ÅAB. Ett är att digitaliseringsprojekt av våra katalogkort, där över 150 000 kort ska skannas och textigenkännas och sättas på nätet. Jag har också satt i gång ett projekt som vi kallar för Digiverkstaden, som kan sammanfattas som ett ekosystem för digital tillgång och långtidsbevaring, särskilt för värdefullt arkivmaterial.

Vad ser du fram emot i ditt nya arbete som överbibliotekarie?

Många, många saker. Jag har mycket att lära mig. Jag vill gärna gå omkring här i organisationen och lära mig mer om det här hantverket, och ser mycket framemot att få samverka med alla experter som finns här i huset.

Sedan augusti har du arbetat som överbibliotekarie. Känner du att du kommit in i uppdraget?

Jag har inte riktigt hunnit med allt. Att göra upp verksamhetsplan och budget tog mycket av den första tiden, och jag har inte hunnit lyssna in mig i organisationen så mycket som jag hade velat. Men det här är världens finaste bibliotek och jag är jättehedrad att få vara med i den.

Mina dagar är väldigt varierande, men det blir mycket möten. En del avtal, godkänna räkningar, mycket mejl. För lite lunchpauser.

Kan du berätta mer och ÅAB:s roll som det finlandssvenska nationalbiblioteket?

Det är en viktig del av bibliotekets verksamhet. Vi har bland annat otroliga specialsamlingar av rara böcker, en av de största i Finland. Sedan har vi även bildsamlingar och handskriftssamlingar som berör det svenska i Finland. Ett specialuppdrag som ÅAB har är att vi är ett friexemplarsbibliotek. Det har vi har varit sedan 1919, och det innebär att vi får ungefär 300 hyllmeter material per år som vi måste bevara. Det katalogiseras på svenska, och en del av det material som ges ut på svenska i Finland skulle inte vara tillgängligt på samma sätt om inte vi skulle göra det.

I vilken riktning tror du att högskolebiblioteken kommer att utvecklas?

De utvecklas i flera riktningar. E-böcker används och efterfrågas i större utsträckning idag, och de tryckta böckerna är inte lika centrala överallt i universitetsverksamheten längre. Men biblioteket som den fysiska platsen för koncentration, inspiration och lärande tror jag inte kommer att försvinna för den är viktig för universiteten.

Även om verksamheten vid traditionella servicediskar blir mindre kommer expertisen ännu att efterfrågas. Det ställs högre krav på forskare och experter och biblioteken kan hjälpa till med nya saker som har att göra med informationshantering i bredare bemärkelse, t.ex. hur man lagrar och beskriver forskningsdata på ett digitalt hållbart sätt.

Sandra Herrmans

Yrsa Neuman har numera sitt arbetsrum i byggnaden Boktornet. I huset finns även en läsesal för universitetsstuderande.

Ålder: 46 år

Bor: I Åbo med man, en fyraåring och en dvärgschnauzer.

Arbetsliv: forskare, lärare, kurator, och nu senast ledande koordinator för ansvarsfull forskningspraxis eller öppen vetenskap vid Åbo Akademis bibliotek.

Studier: Filosofie doktor i filosofi vid Åbo Akademi år 2015.

Fritiden: Pyssla med fyraåringen, gå i skogen med hunden. Cykla. Vuxenbalett.

Boktips: Åbo Akademis senaste historik *Åbo Akademi och kunskapen : Perspektiv på villkoren för skapandet av vetenskap, 1918-2018* där det berättas om ÅA som institution genom tematiska essäer. Den finns tillgänglig som open access i Doria.

Litteraturglädje när det är som bäst

NÄR JAG VALDES till verksamhetsledare fördes diskussioner med Svenska kulturfonden om en resa till Göteborgs bokmässa. Jag, som varit en aktiv bokmässebesökare så länge jag bott i Helsingfors, blev i extas. Göteborgs bokmässa kändes ofta som en fantasi, en osannolik dröm, och nu skulle den äntligen gå i uppfyllelse.

Den drömmen sprack i och med pandemins framfart. Tack och lov så är arrangörerna av Göteborgs bokmässa väldigt skickliga och kreativa och vi har haft möjlighet att delta på distans från andra sidan Östersjön. År 2021 fick vi även möjligheten att med bidrag från Svenska kulturfonden erbjuda våra medlemmar gratisbiljetter till Göteborgs virtuella bokmässa. Hela 65 biljetter delades ut.

Som riktiga boknördar gjorde jag och min man upp ett schema för bokmässans program; vilka är vi intresserade av, vilka hinner vi kolla live och vilka sparar vi till en annan tidpunkt. Alla program på vår lista har vi inte hunnit titta igenom, men som tur har vi ända tills sista december på oss att njuta av programmet.

Det som arrangörerna lyckades speciellt bra med var att lyfta upp en bred grupp författare, experter och litteraturentusiaster. Det fanns verkligen någonting för alla och det kändes som att alla röster fick höras; en väldigt inkluderade bokmässa.

Jag sökte mig först till de program som tangerade teman som flerspråkighet, jämlikhet och läsfrämjande. Till mina favoriter hörde *Tvåspråkighet som arbetsredskap och litterär strategi* med **Gina Dirawi**, **Suad Ali** och **Anja Gatu** samt *Mellanförskap och mormorsmål* med **Peimaneh Mollazehi**, **Minoo Shams** och **Yankho Kamwendo**.

I båda samtalen diskuterade panelisterna vikten av representation inom litteraturen. Att skriva böcker som blandar språk, som visar upp olika kulturer, som skrivs av personer med olika bakgrund är viktigt för att alla ska känna sig inkluderade. Dirawi och Ali lyfte upp att de skriver sådana böcker som de önskar att de fått läsa som unga, böcker där språk blandas och olika röster hörs. Språkfantasten i mig myser lite extra när flera olika språk får synas i texterna. Dirawi blandar svenska och arabiska, Ali svenska och somaliska. Att blanda språk är inte heller någonting onaturligt för mig – ibland får svenska ord en bosnisk ändelse eller så får engelska och finska får turas om i samma mening. Jag hoppas att vi får se mer av flerspråkighet i litteraturen.

Azra Arnautovic

Representation behövs. Gina Dirawi, Suad Ali och Anja Gatu diskuterar tvåspråkighet som arbetsredskap på Göteborgs bokmässa. Foto: Natalie Greippi

Boktips inför jul!

No Change!
Magnus Londen
Schildts & Söderströms 2021

JOURNALISTEN MAGNUS LONDEN är känd genom radioprogrammet *Eftersnack*, sina resereportage och för boken *Come to Finland*, som förtjänstfullt har lyft fram gamla finländska turismplakat. Med *No Change* debuterar han som skönlitterär författare, där humorn och den milda satiren i radion kan kännas igen. Romanen satiriserar över företagsvärldens förändringsiver och i centrum står konsulten Leif ”Lefa” Storvik, en badmintonspelande familjefar i övre medelåldern som börjar höra till gamla skolan inom sin bransch. Då han får jobbet att förändra personalen på leksaksföretaget DingDong, ser han sin chans att komma igen, men det blir inte som han tänkt sig: de beprövade metoderna biter inte och motståndet i personalen pyr såsom det kan göra i verkliga livet. Efter diverse roliga, men kanske inte alltid helt lättföljda förvecklingar är det icke-förändring som blir nyckeln till framgång. Till Leifs hjälp finns några unga fascinerade men samtidigt misstänksamma vapendragare, samt hans stora intresse för **Mahatma Gandhis** läror och året 1948, som han till deras irritation ofta tar upp. Men då det också finns en ond motkraft i form av en maktlysten finlandssvensk affärsman, bäddar det till spänning innan slutet nalkas. Inte oväsentligt i sammanhanget är att handlingen är förlagd till några år framåt i tiden; coronapandemin spökar och märkliga tekniska prylar är vardag, vilket framkallar roat obehag åtminstone hos mig. En intressant detalj är det medvetna användandet av finlandismer, som bädis, smirglare eller jasse, vilka särskilt kanske medelålders helsingforsare som jag kan nicka igenkännande åt, men som jag förmodar håller på att försvinna bland yngre generationer. Facit hittas på en sajt med samman namn, som i sin visuella prakt à la tidiga internet återspeglar Storviks personlighet.

No Change är en skruvad och underhållande roman som ger tankar om hur viktiga arbetsvanor kan vara och hur makt kan förblinda. Därtill visar den även hur döttrar kan mjuka upp sina fäders inrutade synsätt, mer avslöjar jag inte.

Recensent: Johan Lindberg
Bibliotekarie på Arbis bibliotek
Upplever mig vara en nyfiken person, vilket kanske hör ihop med valet av yrke. Därför är böcker om olika ämnen intressanta: litteratur, historia, arkitektur, natur, musik etc. Utanför sfären där yrke och intresse blandas så finns läsning och musik: spelar själv gitarr och trummor samt lyssnar mycket. Läser just nu: *En liten bok om fotboll, demokrati och hur man bygger ett samhälle* av **Niklas Rådström**.

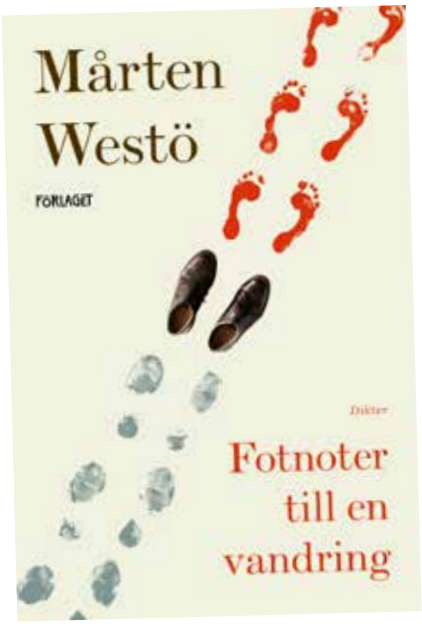

Fotnoter till en vandring, dikter
Mårten Westö
Förlaget 2021

DIKTER OM GESTALTER i marginalen, ofta luggslitna, eller helsingforsstämningar har inte på ett tag synats i poesiutgivningen, men Westös nya samling innehåller just sådant och annat därtill. Dikterna är ofta allvarliga men med absurda eller humoristiska undertoner. De som kanske tilltalar mig mest är de som utgör ett slags porträtt av udda gestalter som man kan hitta likheter till i sina barndomsminnen. Dessa dikter för tankarna till **Bo Carpelans** diktsamling *Gården* på ett helt positivt sätt. Men dikterna rör sig inte endast i staden, utan även i skogens tystnad och i drömmarna. Därtill får också närhistoriens händelser en plats bl.a. en dikt om terrordåden i New York 2001 och hur detta, så att säga, nollställde diktjaget i sitt förhållande till livet och döden.

Westös dikter andas en strävan att stanna upp i tiden och omgivningen. Det finns en antydan till saknad, kanske till att barn vuxit upp, eller att tiden överhuvudtaget går med åldrande som följd och att vi inget kan göra åt saken. Men samtidigt finns det någon form av tillfredsställelse: en tröst, trots att samtidens krav på egot kan få oss att känna oss otillräckliga, eller som slutet av dikten på s. 54: ”*vår längtan efter att bli sedda äter upp allvaret som en gång gjorde oss synliga*”. Detta är mångtydiga rader som lämnar dörrar öppna, kanske till dagens sociala medier-fixering, men också till våra tillkortakommanden som medmänniskor.

Fotnoter till en vandring är en alltigenom angelägen diktsamling; inte svårtillgänglig men har nödvändigt tuggmotstånd. Då den samtida poesin länge har varit rätt språkcentrerad är det glädjande att läsa dikt där innehållet inte är underställt språket, även om det senare inte heller lämnas vind för våg; långt ifrån.

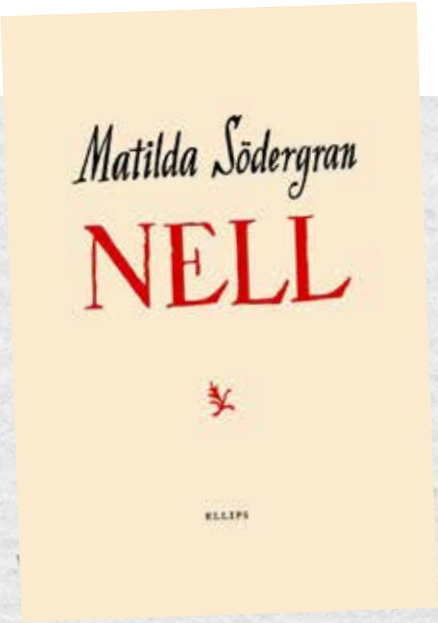

Nell
Matilda Södergran
Ellips 2021

MATILDA SÖDERGRANS nya bok är till utseendet som en tidsresa till 1920- eller 30-talens skönlitterära böcker, vilket möjligen får läsaren att förbereda sig på en tidlös, kanske rentav nostalgisk ton i boken. Men omslaget kanske omedvetet vill få oss att bara se ytan och inte det konfliktfyllda inre, vem vet. Huvudperson är den unga kvinnan Nell, som med sin icke vid namn nämnda hund lever i ett hus ”i slutet av en åker”. Hon umgås en sommar med föräldrarna; mamm och papp. Mamman bor på ett vårdhem och är förmodligen djupt demenssjuk medan pappan bor i eget hem inte långt ifrån Nell. Relationen till föräldrarna skildras sakligt och temperamentslöst, men detaljernas skärpa och de finstämda språkliga nyanserna gör att man kommer dem mycket nära. Särskilt Nells samvaro med mamman som slutit sig i sin värld men fortfarande innan döden visar en stark vilja, hör till bokens finaste partier. Relationen till papp är mer komplicerad; det är som om de ser förbi varandra; de försöker att komma varandra till mötes men med dåligt resultat. Samma är det med Nells självbild; hon har svårt att se sig själv, svårt att möta ansiktet i spegeln. Samtidigt är det så mycket i naturen runtomkring henne som berättar vem hon är: träden, havet, blommorna och växterna hemma hos henne. Det är som om de bekräftar henne, men hon ser inte sig själv. Det finns en skenbar harmoni i Nells liv, men samtidigt en så stor melankolisk inneslutenhet att läsaren känner oro för henne. Slutet är vackert, men lämnar öppet för många tolkningar: min är att hon har brutit sig loss från det förflutnas bojor och vänt ett nytt blad i livet; kanske helt ”flyttat hemifrån”.

Det är framför allt språket, starkt i sin förmåga att lågmält spegla stora känslor som gör denna prosalyriska helhet så väldigt fin. Varje textstycke hänger i princip ihop som om det var en kortroman, där sommarmånadernas namn är som ett slags kapitel, men textstyckena lever också starkt var för sig.

Kära medlemmar, samarbetspartner och biblioteksentusiaster

TIDEN GÅR FORT när man har roligt! Ett fysiskt styrelsemöte i Tammerfors hann jag vara med på innan pandemin slog till. Två år och många fler distansmöten senare är det dags för mig att söka mig vidare. Trots att min tid på FSBF till stor del präglats av en världsomfattande pandemi så har vi haft otroligt roligt tillsammans, också på distans.

Att jobba i en bransch som värdesätter bland annat litteratur, samarbete och jämlikhet har varit en dröm som gått i uppfyllelse. Tack vare FSBF har jag träffat kreativa, snälla och kloka människor som väljer att jobba för att alla ska ha lika tillgång till litteratur och andra viktiga samhällstjänster. Som väljer att aktivera sig i en förening som ger dem trygghet, gemenskap och utvecklingsmöjligheter.

Jag ser stor potential i föreningsverksamheten. Det finns en frihet i föreningar som jag inte upplevt i andra organisationer. Samtidigt kan föreningsverksamhet lätt bli alltför rutinmässig. Många föreningar har i dagsläget också svårt att rekrytera nya medlemmar och aktiva; vi tävlar med en uppsjö av uppmärksamhetspockande aktiviteter. Hur kan vi se till att föreningsaktivitet är attraktivt också i tider då en stor del av våra liv finns på nätet?

Ni hittar mig från och med januari 2022 på Novia i Jakobstad, som projektledare för projektet Ung i förening, där jag hoppas kunna jobba för att öppna fler dörrar till föreningsliv. Jag går alltså tillbaka till mina rötter inom högskolebranschen – men en fot hålls kvar inom föreningarna. Ni slipper mig alltså inte helt och hållet.

Tusen tack till alla er som bidragit med kunskap och kloka råd, som fungerat som bollplank, som deltagit i föreningens verksamhet på ett eller annat sätt och som varje dag jobbar för att världen ska bli en bättre plats.
Azra

Finlands svenska biblioteksförening rf.

Styrelsen 2021

Marina Sandström, ordförande
Bibliotekschef
Vörå kommunbibliotek

Sarah Hagström, viceordförande
Informationsspecialist
Hankens bibliotek

Lisa Ahlvik
Specialbibliotekarie
Pedersöre kommunbibliotek

Margareta Danielsson
Informationsspecialist
Hankens bibliotek

Mikael Gros
Content Manager
Ebban

Heidi Honga
Bibliotekarie
Åbo Akademis bibliotek

Lotta Karlström
Bibliotekarie
Nykarleby stadsbibliotek

Tobias Larsson
Specialbiblioteksfunktionär
på barnavdelningen
Richardsgatans bibliotek

Monica Sandström
Biblioteksfunktionär | Egenföretagare
Nykarleby stadsbibliotek | Bildström

Gun Vestman
Informationsspecialist
Tritonia, Vasa universitet

Teresa Westmark
Bibliotekarie med verksamhetsansvar
Mariehamns stadsbibliotek

Styrelsen nås på fsbf@fsbf.fi

Utanför styrelsen

Azra Arnautovic
Verksamhetsledare
azra.arnautovic@fsbf.fi

Sandra Hermans
Chefredaktör
fsbf@fsbf.fi

Medlemsavgift

Ordinarie medlemmar 25 €
Arbetslösa, pensionärer och föräldralediga 10 €
Studerande: gratis (OBS! Nytt för i år!)

Konto:
IBAN: FI1280001270200513
Referensnummer: 30 050 15
Betalarens namn bör vara samma som medlemmens.

Adressändringar

Adressändringar och andra medlemsärenden kan meddelas per e-post på fsbf@fsbf.fi.

FSBF på sociala medier

Webbplats **www.fsbf.fi**
Facebook
Finlands svenska biblioteksförening
Twitter fsbf_fi
Instagram fsbf.fi

Instagram takeover
Om du eller ditt bibliotek vill dela med er av er vardag, intressanta projekt eller evenemang, får ni väldigt gärna ta över föreningens Instagramkonto under en överenskommen tid. Intresserad? Ta kontakt med fsbf@fsbf.fi för mer information.

Medlemsavgiften

Vi vill påminna er om att betala årets medlemsavgift! Medlemsavgiften är 25 € för ordinarie medlemmar och institutioner, 10 € för arbetslösa, pensionärer och moderskapslediga. Nytt för i år: studerande gratis.
Betala in på kontot: IBAN: FI1280001270200513
BIC: DABAFIHH
Referensnummer är: 30 050 15.

Har ni frågor, ta kontakt på fsbf@fsbf.fi.

Save the date!

De finlandssvenska biblioteksdagarna
Vasa, 12–13.5.2021

FINLANDS SVENSKA
BIBLIOTEKSFÖRENING